

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ		
ΤΜΗΜΑ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ψ-2604	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ, 4 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΝ		
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ζαχαρούλα Κασσέρη / Γεώργιος Παναγής		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ	ΕΔΙΠ Ψυχολογίας Εξαρτήσεων / Καθηγητής Βιοψυχολογίας		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
Διαλέξεις, εργαστηριακές ασκήσεις, εστιασμένες συζητήσεις, video	3	4	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Πεδίου (Επιλεγόμενο)		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ (με εργασία και προσωπική μελέτη με εξετάσεις στην Αγγλική)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://elearn.uoc.gr/course/view.php?id=1100		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
<p>Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αναμένεται μετά το πέρας του εξαμήνου να έχουν:</p> <p>(α) κατανοήσει τις σύνθετες όψεις του φαινομένου των εξαρτήσεων (κοινωνικές, ψυχολογικές, ιδεολογικές, πολιτικές, οικονομικές κ.ά.)</p> <p>(β) εμβαθύνει στις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί για την αιτιολογία του φαινομένου</p> <p>(γ) κατανοήσει το φιλοσοφικό-θεωρητικό υπόβαθρο, τις στοχεύσεις και τις διαφορετικές πρακτικές για την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων</p> <p>(δ) εξοικειωθεί με το περιεχόμενο εννοιών που σχετίζονται με τις αρχές και τη φιλοσοφία διαφορετικών θεραπευτικών μοντέλων</p> <p>(ε) κατανοήσει τους πολλαπλούς ρόλους που οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας μπορούν να αναλάβουν για την υποστήριξη των ατόμων με προβλήματα εξαρτήσεων</p> <p>(στ) γνωρίσει και εξοικειωθεί με το περιεχόμενο των υπηρεσιών που παρέχουν οι φορείς οι οποίοι ασχολούνται με την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων σε εθνικό επίπεδο.</p>
Γενικές Ικανότητες
<ul style="list-style-type: none">Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών με τη χρήση και των

απαραίτητων τεχνολογιών

- Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
- Παραγωγή νέων ερευνητικών ιδεών
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα
- Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας και ευαισθησίας σε θέματα φύλου
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

A) Περιγραφή

Οι εξαρτήσεις αποτελούν ένα φαινόμενο σύνθετο και πολυπαραγοντικό με ποικίλες προεκτάσεις, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και ιδεολογικές. Η υποστήριξη των ατόμων με προβλήματα εξάρτησης συνιστά πρόκληση για την κοινωνική ζωή και την κοινωνική πολιτική καθώς το πρόβλημα τείνει να διογκώνεται ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής και κοινωνικής κρίσης. Το μάθημα αυτό προσεγγίζει το πρόβλημα των εξαρτήσεων στο κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο της διαμόρφωσής του και εστιάζει σε ψυχοκοινωνικές προσεγγίσεις για την κατανόηση της αιτιολογίας του. Έμφαση δίνεται πρωτίστως σε εξαρτήσεις από ψυχοδραστικές ουσίες, νόμιμες (λ.χ. αλκοόλ, συνταγογραφούμενα φάρμακα) αλλά και παράνομες, ενώ γίνεται αναφορά και σε άλλες μορφές εξαρτήσεων (π.χ. τζόγος, διαδίκτυο). Αναλύονται θεραπευτικά μοντέλα που διέπονται από διαφορετικές αρχές και φιλοσοφία, όπως είναι οι θεραπευτικές κοινότητες, οι ομάδες αυτοβοήθειας, τα προγράμματα φαρμακευτικής αντιμετώπισης της εξάρτησης από ψυχοδραστικές ουσίες κ.ά. Επίσης γίνεται αναφορά σε παρεμβάσεις μείωσης της βλάβης και στη μεθοδολογία της δουλειάς στο δρόμο. Αναλύονται πτυχές που αφορούν στις θεραπευτικές ανάγκες εξαρτημένων ατόμων που ανήκουν σε ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (λ.χ. φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι κ.ά.) με έμφαση στο ρόλο του φύλου και στις θεραπευτικές ανάγκες των ουσιοεξαρτημένων γυναικών και των μητέρων. Εξετάζεται ακόμη ο ρόλος της οικογένειας στην υποστήριξη των εξαρτημένων ατόμων. Στο μάθημα περιγράφονται μέθοδοι και εργαλεία παρέμβασης για την παροχή βοήθειας σε εξαρτημένα άτομα και γίνεται αναφορά σε μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα που προκύπτουν από την ποιοτική έρευνα στο συγκεκριμένο πεδίο.

B) Θεματικές ενότητες

1^η Εβδομάδα. Εισαγωγή στο πρόβλημα των εξαρτήσεων – Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις.

Εισαγωγικές παρατηρήσεις για το πρόβλημα των εξαρτήσεων. Βασικές έννοιες του μαθήματος και διαφορετικές μορφές εξάρτησης.

2^η Εβδομάδα. Το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο διαμόρφωσης του προβλήματος των εξαρτήσεων.

Το πρόβλημα των εξαρτήσεων σε διαφορετικά κοινωνικά-ιστορικά πλαίσια: α) χρήση ουσιών στις αρχαίες κοινωνίες για ιατρικούς και θεραπευτικούς σκοπούς, β) το φαινόμενο της μαζικής κατάχρησης ουσιών: αστική οργάνωση των πόλεων, παγκόσμιοι πόλεμοι, διεθνής μετανάστευση, ανάπτυξη φαρμακοβιομηχανιών, χρήση ουσιών και χορευτικές/μουσικές κουλτούρες.

3^η Εβδομάδα. Θεωρητικές προσεγγίσεις για την αιτιολογία των εξαρτήσεων (Α' Μέρος).

Ανθρωπιστικές Προσεγγίσεις (εξαρτήσεις και αναζήτηση νοήματος), Ψυχοδυναμικές Προσεγγίσεις (εξαρτήσεις και πρώιμα τραύματα), Συστημικές προσεγγίσεις, Σχεσιακές προσεγγίσεις.

4^η Εβδομάδα. Θεωρητικές προσεγγίσεις για την αιτιολογία των εξαρτήσεων (Β' Μέρος).

Εξαρτήσεις & κοινωνικό περιβάλλον: κοινωνική επιρροή, πίεση των ομότιμων, κοινωνικές συνθήκες, διαθεσιμότητα ουσιών.

5^η Εβδομάδα. Θεραπευτικά μοντέλα (Α) Η φιλοσοφία μείωσης της βλάβης & τα προγράμματα χορήγησης υποκατάστατων ουσιών.

Θεραπευτικά μοντέλα αντιμετώπισης της εξάρτησης (Α): τα προγράμματα/υπηρεσίες χορήγησης υποκατάστατων ουσιών (η προσέγγιση μείωσης της βλάβης, υποκατάσταση και η σημασία των συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών, κριτική των προγραμμάτων χορήγησης υποκατάστατων ουσιών).

6^η Εβδομάδα. Θεραπευτικά μοντέλα (Β) Η φιλοσοφία της «στεγνής» θεραπείας & οι θεραπευτικές κοινότητες.

Θεραπευτικά μοντέλα αντιμετώπισης της εξάρτησης (Β): οι Θεραπευτικές Κοινότητες απεξάρτησης (εξέλιξη του θεσμού των θεραπευτικών κοινοτήτων, ιεραρχικές και δημοκρατικές θεραπευτικές κοινότητες, φιλοσοφία και αρχές λειτουργίας των θεραπευτικών κοινοτήτων, θεραπευτικές ομάδες και τεχνικές, κριτική των θεραπευτικών κοινοτήτων).

7^η Εβδομάδα. Θεραπευτικά μοντέλα (Γ) Η φιλοσοφία της αυτοβοήθειας & οι ομάδες αυτοβοήθειας.

Θεραπευτικά μοντέλα αντιμετώπισης της εξάρτησης (Γ): το μοντέλο της Αυτοβοήθειας (παραδείγματα ομάδων αυτοβοήθειας: Нарκομανείς Ανώνυμοι, Αλκοολικοί Ανώνυμοι, Ανώνυμοι Τζογαδόροι, η φιλοσοφία των 12 Βημάτων και των 12 Παραδόσεων, κριτική των ομάδων αυτοβοήθειας).

8^η Εβδομάδα. Εξαρτήσεις & ειδικοί πληθυσμοί.

Θεραπευτική αντιμετώπιση ειδικών «κατηγοριών» εξαρτημένων ατόμων: άστεγοι, φυλακισμένοι-αποφυλακισμένοι, έφηβοι, χρήστες μεγαλύτερης ηλικίας, ψυχικά πάσχοντες, μητέρες.

9^η Εβδομάδα. Εξαρτήσεις & φύλο.

Εξαρτήσεις και προβληματικές έμφυλες ταυτότητες, σεξουαλικότητα και εμπειρίες κακοποίησης, ευαισθητοποιημένες ως προς το φύλο θεραπευτικές πρακτικές (gender sensitive treatment). Θεραπευτικές πολιτικές για τα εξαρτημένα άτομα: Μεικτά ή αμιγώς γυναικεία θεραπευτικά προγράμματα;

10^η Εβδομάδα. Εξαρτήσεις & φυλάκιση.

Χρήση ουσιών και φυλάκιση, θεραπευτικές ανάγκες των εξαρτημένων ατόμων στις φυλακές και θεραπευτική αντιμετώπιση.

11^η Εβδομάδα. Εξαρτήσεις & θεραπευτική αλλαγή.

Στάδια αλλαγής από την εξάρτηση στην απεξάρτηση και συνέντευξη κινητοποίησης. Ο ρόλος των επαγγελματιών ψυχικής υγείας: πρόωρη παρέμβαση-κινητοποίηση, θεραπεία, κοινωνική επανένταξη, υποτροπή. Επαγγελματικές πρακτικές και αναστοχαστική δράση.

12^η Εβδομάδα. Εξαρτήσεις & θεραπευτική παρέμβαση στην οικογένεια.

Εξαρτήσεις και οικογένεια (ο ρόλος της οικογένειας στην κινητοποίηση και τη θεραπευτική αλλαγή του εξαρτημένου ατόμου).

13^η Εβδομάδα. Σύγχρονες προκλήσεις στην έρευνα των εξαρτημένων ατόμων.

Οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας ως ερευνητές στο πεδίο των εξαρτήσεων. Ηθικά και μεθοδολογικά διλήμματα. Αξιολόγηση των πεπραγμένων του μαθήματος.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Στην τάξη		
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία. Υποστήριξη Μαθησιακής διαδικασίας και επικοινωνία με τους φοιτητές/τριες μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας E-Learn.		
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	ECTS μονάδες
	Παραδόσεις Μαθήματος	39 ώρες (13 διαλέξεις X 3 ώρες)	1,56
	Εβδομαδιαία Μελέτη & Προετοιμασία Τελικών Εξετάσεων	60 ώρες	2,4
	Τελικές Εξετάσεις	3 ώρες	0,12
	Σύνολο Μαθήματος	102	4,08
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	<p>Η αξιολόγηση γίνεται στην Ελληνική. Για τους φοιτητές Erasmus στην Αγγλική.</p> <p>Γραπτή τελική εξέταση που περιλαμβάνει:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερωτήσεις Ανάπτυξης - Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής <p>Οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται για τα κριτήρια αξιολόγησης του μαθήματος στην εισαγωγική διάλεξη της διδάσκουσας. Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι ρητώς προσδιορισμένα και περιγεγραμμένα στην Ηλεκτρονική Πλατφόρμα E-Learn.</p>		

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνόγλωσση

- Ανδριάκανα, Ε. (2005). *Παίζοντας με τα όρια. Θεραπευτικές κοινότητες και χρήστες ναρκωτικών*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Ζαφειρίδης, Φ. (2009). *Εξαρτήσεις και κοινωνία. Θεραπευτικές κοινότητες, Ομάδες Αυτοβοήθειας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Ζαφειρίδης, Φ. (2007). Οργάνωση Αυτοβοήθειας Synanon: Η Επιτομή της Θεραπείας της Εξάρτησης. *Κοινωνία & Ψυχική Υγεία*, 5, 18-22.
- Ζαφειρίδης, Φ. & Λαϊνάς, Σ. (2007). Εξαρτήσεις και Αυτοβοήθεια. *Κοινωνία & Ψυχική Υγεία*, 5, 5-8.
- Κασσέρη & Αυδή, Ε. (2008). Ουσιοεξάρτηση, ταυτότητα και φύλο: αφηγηματική μελέτη μιας περίπτωσης. *Hellenic Journal of Psychology*, 5(1), 1-32.
- Πουλόπουλος, Χ. (2011). *Κοινωνική εργασία και εξαρτήσεις*. Αθήνα: Τόπος.
- Υφαντής, Δ. (2017). *Τοξικομανία δι' ηρωίνης. Η χρήση ουσιών στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*. Αθήνα: Άγρα.

B. Ξενόγλωσση

- Andersen, D. (2015). Stories of change in drug treatment: a narrative analysis of 'whats' and 'hows' in institutional storytelling. *Sociology of Health & Illness*, 37(5), 668–682.
- Aston, S. (2009). Identities under construction: Women hailed as addicts. *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*, 13(6), 611–628.
- Barlow, J., Di Hart, Powell, J. (2016). *Adult Drug and Alcohol Problems, Children's Needs: An Interdisciplinary Training Resource for Professionals-With Practice and Assessment Tools, Exercises and Pro Formas* (2nd ed.). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Bepko, C. (Ed.) (1991). *Feminism and addiction*. New York: Hawthorn Press.
- Brownstein, H.H. (2015). *The Handbook of Drugs and Society*. Hoboken, N.J.: Wiley-Blackwell.
- Carter, C. (2002). Prenatal care for women who are addicted: Implications for gender-sensitive practice. *Affilia*, 17(3), 299-313.
- De Leon, G. (2000). *The therapeutic community: Theory, model and method*. New York: Springer.
- Heather, N. & Segal, G. (2017). *Addiction & choice. Rethinking the relationship*. Oxford: University Press.
- Heyman, G. M. (2009). *Addiction: A disorder of choice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Holden, C. (2001). Behavioral' Addictions: Do They Exist? *Science*, 294(5544), 980-982.
- Pies, R. (2009). Should DSM-V designate "Internet addiction" a mental disorder? *Psychiatry*, 6(2), 31-37.
- Potenza, M.N. (2006). Should addictive disorders include non-substance-related conditions? *Addiction. Supplement 101*, 142-151.
- Vaillant, G.E. (2005). Alcoholics Anonymous: Cult or cure? *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 39, 431-436.
- West, R. & Brown, J. (2013). *Theory of addiction*. Oxford: Wiley.
- Wilson, G.T. (2000). Eating disorders and addiction. *Drugs and Society*, 15(1), 87-101.